

Összefoglaló:

Népi gyógynövényismereti és etnobotanikai kutatások Erdélyben

Papp Nóra

Pécsi Tudományegyetem ÁOK Farmakognóziai Tanszék

Napjainkban az **etnobotanikai és etnofarmakológiai** értékek felkutatása és kísérletes vizsgálata a gyógynövénykutatás területén jelentős szerepet tölt be. Elsősorban a média- és egyéb forrásoktól viszonylag elzárt területeken érdemes előzetes felmérést végezni a kiválasztott településen vagy környékén megjelent írott források elemzésével. A terepmunka a kutatóponton az infrastruktúra, a lakosság szociális helyzetének és orvosi ellátásának feltérképezésével kezdődik, majd interjúk, növénygyűjtés és dokumentálás során a térség etnobotanikai adatainak feljegyzését foglalja magába.

Napjainkban a trópusi-szubtrópusi éghajlatú területeken a nagyrészt feltáratlan növényfajok azonosítása mellett etnobotanikai szempontból is számos értékes adat rejlik. Közép-Európa flóraelemei kevésbé egzotikusnak tűnhetnek a tudomány számára, emellett a civilizáció hatására itt a gyűjtések szempontjából értékes tudáselemek folyamatosan változnak egyéb források (pl. média, szakkönyvek) adatainak beépülésével. Mindez természetesen képet ad a térségek tradicionális gyógyászatának jelenlegi helyzetéről, bár a vizsgálatok célja elsősorban az ún. ősi elemek dokumentálása.

Erdélyben az 1960-80-as években főként magyar és román nyelven láttak napvilágot etnobotanikai adatokat ismertető kötetek és közlemények. Kutatómunkánkat Erdélyben 2007-ben kezdtük a társintézetek munkatársai, hallgatók és PhD-hallgatók közreműködésével. Etnobotanikai adatokat a következő térségekben gyűjtöttünk: **Úz-völgye** (Csinód, Egerszék), **Erdővidék** (11 település), **Gyimesfelsőlok**, **Kis- és Nagy-Homoród mente** (7 település). 2007-2013 között közel 300 adatközlővel folytattunk beszélgetéseket (~400 óra, 150 terepnap), amelyek során közel 300 növényfaj került megnevezésre. Munkánk során lejegyzésre kerül a taxonok helyi elnevezése, gyűjtési helye, ideje és módja, drogként használt része, a pontos alkalmazás és az esetleges hiedelmek. A helyi orvoslásban fontos szerepet betöltő taxonok között összességében kb. 10% minősül a mai fitoterápia szempontjából „új” adatnak, azaz további szövettani, fitokémiai, esetlegesen farmakológiai vizsgálatokra ígéretes modellnövénynek. Ez utóbbi válogatást a rögzített helyi adatok bizonyítékokon alapuló források adatbázisaival való összehasonlítása során kaptuk, amely alapos szakirodalmi forrásfeldolgozást feltételez és igényel.

Közlési lehetőségek a témában: Az idegen nyelvű folyóiratok napjainkban az ún. adatközlő írásokat elsősorban más területen gyűjtött adatokkal, vagy az adott térségben korábban végzett eredményekkel összehasonlítva részesítik előnyben. Az Erdélyben végzett kutatások az adatok szöveghű közlése révén magyar nyelvű írásokban jelentethetők meg legteljesebben. Eddigi eredményeinket 2008-2013 között **3 magyar és 10 angol nyelvű közleményben, 1 magyar és 1 angol könyvfejezetben, 6 magyar és 7 angol poszterprezentáció** formájában, **valamint 8 magyar és 5 angol előadásban** mutattuk be. Eddig **5 diplomadolgozat** vezetőjeként dolgoztunk együtt biológus, gyógyszerész- és orvostanhallgatókkal a témában (3 védett, 2 folyamatban). A terület doktori témahirdetéseink között is szerepel: jelenleg **1 PhD-munka** készül, illetve további 2 jelentkezővel is tervezzük a közös munkát, akik már több éves előzetes kutatási háttérrel rendelkeznek.

Kutatási együttműködést folytatunk etnobotanikai gyűjtésekkel kapcsolatban **külföldi intézmények** munkatársaival (Nagyvárad Orvostudományi és Gyógyszerészeti Egyetem Farmakognózia Tanszék; Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetem; Babeş-Bolyai

Tudományegyetem Magyar Néprajz és Antropológia Tanszék, Kolozsvár; University of Gastronomic Sciences Fr. Pollenzo, Bra (CN) Italy; School of Biosciences and Veterinary Medicine, University of Camerino, Italy; Department of Ecotoxicology, University of Rzeszów, Kolbuszowa, Poland; Institute for Linguistic Studies, Russian Academy of Sciences, Saint-Petersburg, Russia; Estonian Literary Museum Tartu, Estonia; Center for the Study of Human Health, Emory University Atlanta, USA), valamint egyes kiválasztott taxonok vizsgálata terén **hazai intézményekkel** is (PTE TTK Növénybiológiai Tanszék és Kémiai Intézet, PTE ÁOK Mikrobiológiai Intézet és Laboratóriumi Medicina Intézet).

A témakörhöz kapcsolódó nyertes pályázatok: PTE ÁOK Kutatási Alap Pályázat (2010-2012); PTE ÁOK pályázata - támogatás a Second Eastern European Ethnobiology Workshop rendezvényen való részvételhez (Királyrét, 2011); CEEPUS Freemover Scholarship ösztöndíjak (Kolozsvár: 2012. március 1-június 30.; Nagyvárad: 2013. június 1-augusztus 31.); PTE ÁOK Kutatói-oktatói-klinikai pályázat rövid tanulmányútra (Comenius Egyetem Gyógyszerésztudományi Kar Farmakognóziai és Botanikai Tanszék, Pozsony, Szlovákia; 2014. május-június); PD OTKA (108534) – Népi gyógynövényismeretei kutatások Erdélyben (2013-2016).

A hagyományos tudáselemek köre napjainkban a szociális és környezeti változásoknak köszönhetően folyamatosan szűkül, ezért dokumentálásuk kiemelten fontos. A közép-, kelet- és észak-európai eredményekkel összehasonlított adattárak köre folyamatosan bővül, amely munkánk közlési lehetőségeit is pozitívan érinti és elősegíti.

Bár tanszékünkön több más kutatási területen is dolgozom, mind terepen, mind laboratóriumban, magas óraszámban oktatok nagy leterheltséggel 2 nyelven, illetve egyéb területeken is készülő diplomamunkák vezetőjeként is helyt kell állni, a számomra legfontosabb kutatási témakört, az erdélyi népi orvoslással kapcsolatos gyűjtőmunkát a jövőben is folytatni tervezem.

Dr. Papp Nóra

PTE ÁOK Farmakognóziai Tanszék

7624 Pécs, Rókus u. 2.

Email: nora4595@gamma.ttk.pte.hu